

6. Merkur-styrets vurdering og anbefaling

Styret for Merkur-programmet (Merkur-styret) har fulgt opp Menon sin gjennomgang av Merkur-programmet på følgende måte:

- Styreleder Wenche Fresvik har vært med i referansegruppen
- Styremøte 2. desember 2021 – sak 53/21; Orientering om Menon-rapporten ved Leo Grünfeldt og Oddbjørn Grønvik
- Styremøte 16. februar 2022 – sak 09/22; Menon-rapporten til vurdering – innspill fra styret
- Styremøte 6. april 2022 – sak 26/22; Drøfting av Menon-rapportens forslag til endringer i Merkurprogrammet (kafedialog, plenumsdiskusjon).
- Styremøte 1. juni 2022 – sak 27/22; Første gangs behandling av Merkur-styrets vurderinger og anbefalinger
- Styremøte 8. juni 2022 – sak 29/22; Endelig behandling av Merkur-styrets vurderinger og anbefalinger.

Merkur-styret har i vurderingene av Menon sine forslag, og dermed også i grunnlaget for anbefalingene, spesielt tatt utgangspunkt i utfordringsbildet som butikkene og distrikt-bokhandlerne står overfor, samt målsettingen med Merkur-programmet slik dette er formulert per i dag. Merkur-styret har også sett på de konsekvensvurderingene, som Distriktsenteret har gjort i kap. 4. I tillegg har Merkur-styret fått innblikk i hva Merkur-konsulentene har kommet med av vurderinger og innspill på Menon sine forslag, jf. kap. 2.1 Kunnskaps- og vurderingsgrunnlag.

Merkur-styret er opptatt av at Merkur-programmet skal utvikles i takt med de utfordringer og muligheter som vil prege mange av distriktssamfunnene i årene fremover. Her er både butikk- og lokalsamfunnspektivet viktig. Merkur-styret mener en slik programutvikling nettopp har vært et kjennetegn ved Merkur-programmet siden etableringen i 1995. Dette er en viktig forklaring til at Merkur-programmet i dag har en solid posisjon som et viktig distriktpolitisk virkemiddel.

I den videre utviklingen av Merkur-programmet, vil dagens Merkur-styret legge stor vekt på sin strategiske rolle og sitt handlingsrom gitt i gjeldende styreinstruks. Dette innebærer blant annet å gi strategiske føringer for arbeidet med Merkur-programmet, gjennom å vedta overordna budsjett for midlene avsatt til Merkur-programmet, fordele midler mellom de ulike tilskuddsordningene og kompetanseprogrammet sine aktiviteter. Den grundige prosessen styret har gjennomført i tilknytning til Menon sine forslag til utvikling av Merkur-programmet, har bidratt til å øke Merkur-styrets bevissthet om sin strategiske rolle.

6.1. Seleksjonskriteriene for dagligvarebutikkene

I dette kapitlet drøfter Merkur-styret Menon sine forslag til endring av seleksjonskriteriene for å kunne være en del av Merkurs kompetanseprogram og Merkur sine støtteordninger.

6.1.1 Kriterier for å kunne delta i kompetanseprogrammet

I kap. 4.1.1. har Distriktsenteret gjort rede for dagens kriterier for dagligvarebutikkens deltakelse i Merkurs kompetanseprogram, dvs. besøksordningen, omstillingsordningen og regionale konferanser, samt Menons forslag til endringer av disse kriteriene. Merkur-programmet har i dag tre vilkår som må oppfylles for at en butikk kan delta i kompetanseprogrammet:

- Butikken må være eneste dagligvarebutikk i ei bygd eller i et avgrenset geografisk område.
- Butikken må ligge i god avstand fra større byer.
- Butikken må være en fullverdig dagligvarebutikk.

Butikken bør i tillegg oppfylle minst ett av punkta under:

- Ha et nærmarked på å under 200 husstander.
- Være lokalisert på et sted uten fast veiforbindelse eller lang avstand, normalt 10 km, til nærmeste alternative innkjøpssted.
- Ha lokalisering i samsvar med kommunens ønske om å opprettholde, eller tilrettelegge for et framtidig godt utbygd tilbud av dagligvarer og andre servicetjenester.
- Være valgt etter spesiell vurdering som er godkjent av Merkur-konsulent og Distriktssenteret.

Menon ønsker å utvide mulighetene for å delta i Merkurs kompetanseprogram ved å ta bort kravet om fullverdig dagligvarehandel og inkludere bensinstasjoner med interesse for å utvide sitt dagligvaretilbud. Videre blir det foreslått å ta bort tilleggskravet om at butikken har et nærmarked på under 200 husstander. Samtidig blir det foreslått at tilleggskriteriet om 10 km avstand blir gjort om til ett av tre hovedkriterium og omdefinert til et kriterium på 10 minutters kjøretid.

Om kravet om fullverdig dagligvarebutikk

Merkur-styret mener i utgangspunktet at kompetansen i Merkur programmet og i nettverket av kjøpmenn og konsulenter bør gjøres tilgjengelig for så mange distrikts-butikker som mulig. Ved å fjerne dagens krav om at butikkene skal være fullverdige dagligvarebutikker for å kunne delta i kompetanseprogrammet vil flere butikker omfattes av ordningen. Dette vil i så fall kreve mer ressurser inn i et fremtidig kompetanseprogram.

Merkur-styret vil vise til at formålet med Merkur programmet i dag er å sikre at innbyggerne har tilgang til en dagligvarebutikk av god kvalitet og at det blir lagt til rette for tilleggstjenester. Det kan argumenteres for at en utvidelse av kompetanseprogrammet til også å omfatte bensinstasjoner, sesongbutikker og butikker med et begrenset varesortiment ikke oppfyller intensjonene og formålet med Merkur-programmet slik det er definert i dag. Merkur-styret anbefaler derfor at det fortsatt bør være krav om fullverdig dagligvarebutikk for å kunne delta i kompetanseprogrammet. Merkur-styret støtter her ikke Menon sitt forslag.

Merkur-styret mener imidlertid at en bør se nærmere på hvordan en definerer en fullverdig dagligvarebutikk slik at de butikkene som av demografiske årsaker ikke kan ha det same varesortimentet og åpningstidene hele året kan få delta.

Om kravet om helårsdrift

Merkurstyret vil her vise til at formålet med Merkur-programmet er å sikre et tilfredsstillende dagligvaretilbud der folk bor, over hele landet. Merkur-styret mener sesongbutikker, hvor åpningstider i stor grad er tilpasset deltidsinnbyggere eller turister, ikke vil gi de fastboende tilgang til et godt nok dagligvaretilbud i nærområdet.

Slike sesongbutikker kan også, i noen tilfeller tenkes å svekke markedsgrunnlaget for en lokalbutikk som holder oppe hele året. Merkur-styret mener hensynet til de fastboende og dermed til hva som er til nytte for lokalsamfunnet gjennom hele året må veie tungt i vurderingen av hva slags butikker som skal få anledning til å delta i kompetanseprogrammet. Merkur-styret vil derfor ikke anbefale, slik Menon gjør, at kravet om helårsdrift oppheves som kriterium her.

Om endring av avstandskriteriet

Menons forslag om å gjøre avstandskriteriet (minimum 10 km eller 10 minutters reisetid) til nærmeste alternative dagligvarebutikk til ett av tre hovedkrav for å kunne delta i Merkurs kompetanseprogram, vil redusere antallet Merkur-butikker, sammenlignet med i dag. Beregninger gjort av Menon (Grønvik, Winther-Larsen, & Gründfeld, 2022), tilsier at ca. 40 prosent av dagens Merkur-butikker i så fall blir utelukket fra å

delta i programmet. Merkur-styret er opptatt av at et slikt forslag vil føre til at mange av dagens Merkur-butikker og butikk-drivere da vil miste et viktig tilbud om kompetanseheving og -utvikling. Dette vil kunne svekke lønnsomheten og i verste fall føre til at noen av disse butikkene avvikles. Dette vil ikke være i tråd med Merkurprogrammets formål slik det er definert i dag.

Merkur-styret anbefaler heller ikke, slik Menon foreslår, at avstandskravet omformes fra minimum 10 km avstand til minimum 10 minutters reisetid til nærmeste alternative dagligvarebutikker. For det første vil dette ikke bety noe vesentlig for antall butikker som omfattes av ordningen/tilbudet, og for det andre mener Merkur-styret at reisetid er vanskelig å beregne. Dårlige veier, vanskelige værforhold, stenging på grunn av ras osv. er virkeligheten i mange av disse lokalsamfunnene vi her snakker om. Reisetid på sommerstid vil derfor kunne være noen helt annet enn reisetid på vinterstid. Merkur-styret mener at det fortsatt må kunne utøves skjønn i forhold til hvilke butikker som kvalifiserer for å delta i kompetanseprogrammet, og at lokale forhold blir tillagt stor vekt.

Om kommunens ønske om å tilrettelegge for dagligvare og servicesenter

Ett av fire tilleggskrav, som i det minste må være oppfylt for å kunne delta i Merkurs kompetanseprogram i dag, er at butikken har en lokalisering som samsvarer med kommunens ønske om å opprettholde, eller tilrettelegge for et framtidig godt utbygd tilbud av dagligvarer og andre servicetjenester. Argumentet for dette kriteriet har vært at dersom en kommune ønsket å støtte opp under et lokalsamfunn med en dagligvarebutikk, så burde denne butikken få delta i kompetanseprogrammet selv om butikken ikke hadde 10 km avstand til neste butikk eller hadde et nærmarked på under 200 husstander.

Merkur-styret mener det er viktig med en god dialog mellom distriktsbutikkene og kommunen. Dette er en relasjon som Merkur-styret mener bør styrkes. Her kan også Merkur-konsulentene være en viktig brobygger. Merkur-styret ser, i likhet med Menon, ikke behovet for at tilleggskravet slik det er formulert i dag, trenger å være et eget kriterium for at butikken får delta i kompetanseprogrammet.

Om kravet om et nærmarked på under 200 husstander

Merkur styret mener at det ikke må være mer enn 200 husstander i nærmarkedet til butikken for å kunne delta i Merkurs kompetanseprogram, er et vanskelig kriterium å håndheve. Hva defineres som en husstand, hva er nærmarked osv.? Merkur-styret er enig med Menon i at dette er et uklart kriterium Menon (Grünfeld, Grønvik, Angell, Foseid, & Winther-Larsen, 2021, s. 88), og anbefaler derfor at dette kravet tas ut i vurderingen av hvilke butikker som kvalifiserer for fremtidig deltakelse i Merkurs kompetanseprogram.

6.1.2 Kriterier for å kunne delta i de økonomiske støtteordningene

Menon foreslår:

- at tilskuddsordningene blir spisset mot små selveide butikker og at store dagligvarekjeder ikke lenger får tilgang til støttemidler.
- at kravet om nærmarked på under 200 husstander blir tatt bort som vilkår for støtte
- at kravet om minimum 10 km avstand til nærmeste butikk erstattet av et krav om minimum 10 minutters reisetid
- at dagens omsetningskrav erstattes med et verdiskapingskriterium

Om spissing mot selveide butikker

Merkur-styret mener forslaget om å spisse de økonomiske støtteordningene mot små selveide butikker vil ha den konsekvensen at ca. 100 av dagens Coop-butikker vil falle utenfor mulighetene til å søke støtte gjennom Merkur-programmet. Dette vil ramme et tilsvarende antall små lokalsamfunn i distriktene hvor

disse butikkene i dag i stor grad er eneste nærliggende dagligvaretilbud for innbyggere. Merkur-styret mener at Menon sitt forslag vil representere en risiko for avvikling av kjedeeide små distriktsbutikker, og et svekket vare- og tjenestetilbud for innbyggerne. Dette vil ikke være i tråd med målsettingen til Merkur-programmet slik den per i dag er definert.

Merkur-styret anbefaler ikke at Merkur-programmets støtteordninger blir spisset mot små selveide butikker. Merkur-styret støtter her ikke Menons forslag.

Om kravet om nærmarked på under 200 husstander

Merkur-styret viser her til argumentasjonen tilhørende samme kriterium i kap. 6.1.1, og mener de momentene som der er anført også har gyldighet i spørsmålet om hvilke butikker som skal omfattes av de økonomiske støtteordningene. Dette kriteriet har vist seg vanskelig å praktisere, og har invitert til stor grad av skjønnsmessige vurderinger, og risiko for feilrapportering. Merkur-styret mener husstandskravet heller ikke er nødvendig da andre seleksjonskriterier fungerer godt for seleksjon av butikker inn mot Merkurprogrammet.

Merkur-styret anbefaler i likhet med Menon, at dette husstandskravet tas ut i vurderingen av hvilke butikker som kvalifiserer for fremtidig deltakelse i Merkurs støtteordninger.

Om endring av avstandskravet

En streng praktisering av avstandskravet på 10 km for å være støtteberettiget til Merkurs ordninger, vil resultere i at butikker som ligger 9,5 km fra nærmeste alternative butikk og med en dårlig vei imellom ikke får støtte, mens en butikk hvor avstanden er noen få hundre meter lenger og hvor det er god veistandard imellom kan få støtte fra Merkur. Merkur-styret har forståelse for at butikken i den første kategorien opplever dette som urimelig.

Merkur-styret mener det kan være argumenter for både å benytte 10 km- og 10 minutters-kriteriet, og anbefaler at det fremover i større grad bør åpnes for å kunne bruke skjønnsparagrafen i Merkur-forskriften som utgangspunkt for endelig seleksjon av butikkene som kan få økonomisk støtte fra Merkur-programmet.

Om endring fra krav om maksimal omsetning til et verdiskapingskriterium

Merkur-styret mener intensjonen med Menons forslag om å erstatte dagens krav om maksimal omsetning til krav om maksimal verdiskaping er god, nemlig å støtte opp butikker med dårlig lønnsomhet. Butikker med relativt høy omsetning, men med lav verdiskaping⁷ vil med en slik endring kunne få støtte, mens butikker med relativt lav omsetning, men god lønnsomhet vil kunne fall utenfor støtteordningene.

Merkur-styret mener likevel at omsetning er et bedre kriterium å benytte for seleksjon fordi lønnsomheten lett kan påvirkes ved for eksempel å justere på lønnskostnader, husleie og andre faktorer som er med på å definere verdiskaping til butikken. Omsetnings-kriteriet er mer klart og entydig.

Merkurstyret vil anbefale at omsetningskrav fortsatt benyttes som kriterium for seleksjon fremfor verdiskaping slik Menon foreslår.

⁷ Av Menon definert som driftsresultat + lønnskostnader

Om kravet om helårsdrift

Merkur-styret viser her til argumentasjonen tilhørende samme kriterium i kap. 6.1.1, og mener de momentene som der er anført også har gyldighet i spørsmålet om hvilke butikker som skal omfattes av de økonomiske støtteordningene.

Merkur-styret vil altså ikke anbefale, slik Menon gjør, at kravet om helårsdrift oppheves som kriterium for å kunne delta i de økonomiske støtteordningene til et fremtidig Merkur-program.

6.1.3 Konsulenttjenestene (besøksordning og omstillingsordningen)

Merkur-styret mener Merkur-konsulentene gjør en viktig og verdifull jobb overfor butikkene som i dag inngår i programmet. Dette kommer også tydelig frem i Menon sin gjennomgang av Merkur-programmet. (Grünfeld, Grønvik, Angell, Foseid, & Winther-Larsen, 2021). Merkur-styret vil også understreke viktigheten av en god oppgave- og rollefordeling og dialog mellom Merkur-konsulentene og kjedenes butikk-konsulenter i saker som påvirker fremtidig utvikling av butikkene. Dette er et samarbeid som har utviklet seg positivt de siste årene.

Merkur-styret mener det er viktig at flest mulig av Merkur-butikkene i utgangspunktet må kunne omfattes av de to viktigste aktivitetene inn under konsulentenes oppdrag, nemlig besøksordningen og omstillingsordningen. Merkurstyret vil derfor ikke anbefale at konsulenttjenestene, og da spesielt besøksordningen, begrenses til færre butikker.

Videre mener Merkur-styret at fortsatt er viktig at konsulentene avlegger kjøpmennene fysiske besøk fra tid til annen. Her vektlegges at konsulentene aldri vil få samme inntrykk av butikken og omgivelsene uten å være ute og se, prate om og oppleve utfordringene og mulighetene sammen med butikkdriverne. Å få en helhetsvurdering av en Merkur-konsulent blir ikke det samme på Teams.

Merkurstyret mener videre at fysiske besøk ute i butikkene er med og styrke tillit mellom konsulent og kjøpmann, noe som bidrar til å fremme kontakt og dialog dem imellom. Dette gjør at mer av samarbeidet mellom konsulent og kjøpmann etterpå også kan fungere godt per telefon, på teams og/eller per epost.

Merkur-programmet bør tilrettelegge for at alle Merkur-butikkene bør tilbys minst ett fysisk besøk av konsulent hvert 4. år, og at butikker besøkes oftere når spesielle utfordringer og omstendigheter tilsier dette. Det kan for eksempel handle være i forbindelse med generasjonsskifte/ny butikkdriver, større investeringsprosjekter, utvikling av tilleggstjenester. Fysiske besøk vurderes også som viktig i det å avdekke, identifisere omstillingsbehov.

Menon foreslår at besøksordningen tones ned som en del av Merkur-programmets tjenester og fortrinnsvis gjøres om til en kontaktordning uten krav om fysiske besøk. Merkurstyret anbefaler derimot at ordningen med konsulentbesøk fortsatt skal være en viktig del av Merkur-programmet, men at mye av fremtidig kontakt mellom konsulent og butikkledelse kan og må skje på andre måter. Det er viktig at Merkurkonsulentene gis handlingsrom for å kunne foreta vurderinger om når det er mest hensiktsmessig med fysiske besøk versus andre former for kontakt med butikkene.

Merkur-styret mener, i likhet med Menon, at omstillingsordningen er og blir viktig også i et fremtidig Merkur-program. Utfordringsbildet som mange av distriktsbutikkene står ovenfor, jf. kap. 3.2, tilsier at det blir viktig å kunne bidra med/prioritere ekstra ressurser til butikker som står overfor betydelige omstillingsutfordringer, og hvor butikken vurderes å være avgjørende for å sikre lokalbefolkningen tilgang til dagligvarer og viktige tjenester. Merkur-styret vil ikke anbefale, slik Menon gjør, at konsulentbistand gjennom Merkurs omstillingsordning begrenses til butikker med minst 10 minutters reisetid til nærmeste dagligvarebutikk.

6.1.4 Tilleggstjenestene

Merkur-styret mener tilleggstjenestene er viktig for de mange Merkur-butikkene og for innbyggerne i de mange distriktssamfunnene hvor disse butikken spiller en avgjørende rolle for folks tilgang og nærhet til viktige tjenester.

Merkur-styret mener videre at tilleggstjenestene må vokse frem ut fra lokale behov og interesse, og at bredden og omfanget av tilleggstjenestene derfor må være lokalt tilpasset. Ingen butikker og lokalsamfunn i Distrikts-Norge er like, og det må derfor ikke være et krav om at alle butikkene skal tilby de samme tilleggstjenestene.

Merkur-styret argumenterer for at det viktig at verdien av hver enkelt tilleggstjenestene for butikkene ikke måles i kroner og øre isolert sett. For eksempel trenger ikke kan kafekroken å være lønnsom isolert sett, når alle kostnadene regnes inn. Det at en slik tilbud finnes i butikker trekker flere folk innom og skaper merhandel og -omsetning. Merkur-styret mener derfor det er viktig at flere tilleggstjenester og forhold blir sett i sammenheng når lønnsomhet av tilleggstjenester vurderes.

Merkur-styret vil også understreke viktigheten av å ta med kundene, dvs. innbyggerne, fritidsboere, og lokalt næringsliv med på å definere hva slags tilleggstjenester det lokalt bør satses på. Dette er med på å fremme at tilleggstjeneste oppleves og blir bærekraftige i vid forstand for alle interessentene i og rundt butikken

Merkur-styret mener, i likhet med Menon, at leveranser til kommunene, utgjør et viktig potensial for mange Merkur-butikker, og at dette er et viktig satsingsområde. Merkur-styret vil derimot ikke anbefale at arbeidet med å få til kommunale serviceavtaler tones ned slik Menon foreslår. Slike serviceavtaler, der butikkene også blir tilgodesett økonomisk for det de yter og leverer av tjenester på vegne av kommunen, anses som viktige også fremover. Dette er også ordninger som fremmer kontakt mellom butikk og kommune og bidrar til å øke bevisstheten i kommunene om betydningen av distriktsbutikkene som viktig lokalsamfunnsaktør. Mange butikker som i dag ikke har slike serviceavtaler, yter likevel tjenester uten noen form for godtgjøring fra kommunen.

6.1.5 Støtte til drivstoffanlegg og ladestasjoner

Drivstoffanlegg

Merkur-styret viser til at ordningen med investeringsstøtte til drivstoffanlegg ble etablert som en del av Merkurprogrammet i 2012, og at begrunnelsen var å sikre tilgang på drivstoff i distriktene. Merkur-styret mener denne støtteordningen, som i hovedsak er benyttet til oppgradering av gamle drivstoffanlegg, har bidratt til nettopp å sikre mange lokalsamfunn tilgang til drivstoff.

Menon viser i sin utredning til at 261 Merkur-butikker selger drivstoff. Dette utgjør 45 prosent av alle butikkene som i dag er med i programmet. (Grünfeld, Grønvik, Angell, Foseid, & Winther-Larsen, 2021). Distriktssenteret viser til, jf. kap. 4.4, at ca. 20 søknader om tilskudd til drivstoffanlegg er innvilget per år siden ordningen ble innført, og med et samlet årlig tilskuddsbeløp i størrelsesorden 5,5 millioner kroner.

Merkur-styret mener tilgang til drivstoff i distriktssamfunn, hvor det er lange avstander til større tettsteder fortsatt, vil være viktig i lang tid fremover. En utfasing av denne støtteordningen, slik Menon foreslår, vil etter Merkur-styrets vurderinger ha som konsekvens at mange av de butikkene som i dag tilbyr drivstoff vil avvikle sitt tilbud de kommende årene. Dette vil bety at lokalbefolkningen, lokalt næringsliv og tilreisende i mange tilfeller vil få et klart svekket tjenestetilbud i sitt nærområde. I mange tilfeller vil det være mange mil til nærmeste alternative bensin- og dieselpumpe. På grunn av de lange avstander og også en næringsstruktur med stor andel primær-næring og bygg- og anleggsvirksomhet som kjennetegner mange distriktssamfunn, mener styret at det i lang tid fremover vil være behov for bensin og diesel i Distrikts-Norge.

Et annet moment som Merkur-styret også vektlegger, er at hvis drivstoff må handles i et større tettsted og ikke i tilknytning til distriktsbutikken, så vil flere heller ikke handle dagligvarene i distriktsbutikken. Dette vil da redusere omsetning og i verste fall også være en trussel for distriktsbutikkens eksistens.

Merkur-styret anbefaler at Merkur-programmet fortsatt kan støtte investeringer i drivstoffanlegg i tilknytning til butikkene, og at denne ordningen profileres som for eksempel Merkur Drivstoff.

Ladestasjoner

Distriktssenteret viser i kap. 4.4 til at det i svært liten grad etableres ladestasjoner i regi av Merkur-butikker i dag, og at dette forklares med høye investerings- og driftskostnader og manglende lønnsomhet i slike etableringer.

Merkur-styret er opptatt av å være en pådriver for at det også i distriktene etableres en ladeinfrastruktur som et ledd i det grønne skiftet, og mener det er viktig at staten bidrar til å stimulere framveksten av ladeinfrastruktur på steder hvor slike investeringer per i dag vanskelig lar seg gjennomføre uten offentlig støtte. Det at det per april 2022 fortsatt er 70 kommuner i landet hvor det ikke finnes hurtigladdere for el-biler og fortsatt mange veistrekninger med over 50 km mellom ladestasjonene (ENOVA, 2022), er med å understreke behovet for en satsing på dette området.

Merkur-styret har merket seg at ENOVA fra og med 2015 har støttet etablering av hurtigladdepunkter for el-biler, og at de også i 2022⁸ lyste ut en ny konkurranse på en støtteordning med inntil 100 millioner. Denne ordningen er nettopp rettet mot etablering av ladeinfrastruktur i områder hvor denne er dårlig utbygd.

Gitt at ENOVA også de nærmeste årene bidrar til å støtte ytterligere utbygging av ladeinfrastruktur i distriktene, vil Merkur-styret primært oppfordre Distriktssenteret og Merkur-konsulentene å få til et samarbeid med aktuelle butikker i distriktene med stort behov og interesse for å få etablert ladeinfrastruktur i tilknytning til butikkene, og at en da søker å utnytte ENOVAs statlige støtteordning for dette formålet.

6.1.6 Utviklingsprosjekter i Merkur programmet

Menons anbefaler

- at en større andel av Merkur sine ressurser rettes mot utviklingsprosjekt der man kan hjelpe mange butikker samtidig
- Distriktssenteret bør ta en proaktiv rolle som utvikler og samkjører av nye felles satsinger for butikkene
- videre satsing på selvbetjente butikker
- større fokus på hytte-/turistsegmentet
- mer satsing på kommunen i rollen som innkjøper av varer

Merkur-styret er enig i at det er viktig å prioritere utviklingsprosjekter i Merkurprogrammet, men er samtidig opptatt av at dette hele tiden må avveies opp imot prioriteringer av resten av midlene. Merkur-styret presiserer at bruken av midler til utviklingsprosjekter ikke må gå ut over økonomisk støtte til enkeltbutikkene.

I etterkant av utviklingsprosjektene må det settes av midler til å støtte opp med finansiering, slik at flere butikker kan dra nytte av det som kommer ut av utviklingsprosjektene. Et godt eksempel kan være økonomisk støtte til digitale investeringer til flere butikker i etterkant av pilotprosjektet «Fleksibel åpningstid med ny teknologi». Både investeringer i digitalisering, enøk og opplæring i bruk av ny teknologi, er viktig for

⁸ Med søknadsfrist 23.05.2022

Merkur-programmet å støtte opp om, slik at nærbutikkene klarer å henge med i den teknologiske utviklingen.

6.2. Merkur bok

6.2.1 Kriterier for å kunne delta i Merkur sitt kompetanseprogram

Merkur bok sitt kompetanseprogram består av ulike elementer; et utviklingsprogram - Merkur Utvikling for bok, besøksordning, omstillingsstøtte, kompetansepåfyll og erfaringsutveksling i webinar og Handle lokalt kampanje.

Merkur-styret mener at deltakelse i kompetanseprogrammet kan utvides til å omfatte flere bokhandlere enn i dag. Dette er i tråd med Menons anbefaling. Dette vil styrke nettverket for de som allerede deltar, og det vil bli lettere å rekruttere bokhandlerne som er interessert og motivert til å kunne benytte seg av kunnskapsdeling og kompetanseheving selv om de ikke er eneste bokhandel på stedet. Merkur-styret anbefaler at det bør være rom for å utvise skjønn på dette nivået. Bokhandlernes motivasjon er viktigere enn stedets innbyggertall.

For å ta del i konsulentbistand med besøksordning bør imidlertid dagens krav om å være eneste bokhandel på stedet eller i et avgrenset geografisk område fortsatt gjelde.

Merkur-styret anser det som viktig at kravet om å være medlem av Bokhandlerforeningen opprettholdes. Bokavtalen (bransjeavtalen mellom Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen) danner grunnlaget for omsetningen av bøker i Norge, og er en forutsetning for eksempelvis momsfristak og unntak fra konkurranseloven. Foreningens abonnementsordning sikrer at medlemmene oppfyller de litteraturpolitiske mål og forpliktelser som bransjeavtalen er tuftet på. Merkur-styret mener det er viktig at Merkur-deltakere både er medlem av foreningen og deltar i abonnementsordningen. Dette vil bidra til å sikre at deltakerne i Merkur Bok har bokhandel som sin primærvirksomhet. Litteraturabonnementet er et gode som sikrer bredde i bokutvalget over hele landet.

Besøksordningen og omstillingsordningen

Merkur-styret støtter Menon i at besøksordningen kan tones ned i omfang, og i større grad erstattes med digital oppfølging. Nye teknologiske muligheter som digitale møter og webinarer kan benyttes, slik at flere aktiviseres samtidig. Det er likevel viktig å gjennomføre fysiske møter og fysiske besøk i bokhandelen fra tid til annen, både for at konsulenten skal ha kjennskap til, og forståelse for bokhandelens utvikling, og for at deltakerne skal oppleve Merkur-programmet som en reel bidragsyter og sparringspartner. Besøksordningen/kontaktordningen kan også endres og utvikles ved å i større grad trekke veksler på nettverket.

6.2.2 Økonomisk støtteordning

Merkur-styret mener at dagens inntakskriterier for tildeling av utviklingsstøtte ikke bør endres, dersom ordningen opprettholdes og praktiseres som i dag. Dersom rammen på 500 000 kroner opprettholdes, bør maskbeløp 50 000 kroner bestå slik at flere bokhandlere kan ta del i støtteordningen. Det bør imidlertid vurderes å doble rammen slik at utviklingsstøtten kan økes til maks 100 000 kroner, slik Menon foreslår. Merkur-styret mener dette vil gjøre ordningen mer attraktiv og muliggjøre noen større utviklingsprosjekter.

Det bør fortsatt være et mål at inntil ti bokhandlere kan få tildelt støtte pr. år, slik det er i dag. Det bør vurderes om tiden er inne for å løse opp/utvide begrensningene som ligger i denne ordningen. Utvikling av bokhandelen som kulturarena og møteplass – andre formål med støtten bør kunne vurderes. Den

økonomiske støtteordningen bør evalueres og utvikles, og det bør utredes forslag til nye former for støtteordninger som er tilpasset Merkur bok.

6.2.3 Merkur Bok sin fremtid

Bokbransjen har endret seg dramatisk de siste 15 årene. Både endrede handelsvilkår (som i sin tid gjorde at Merkur Bok så dagens lys), den teknologiske utviklingen og nye handlemønstre har ført til at bokhandelen har måttet endre seg og utvikle seg på nær sagt alle områder. Målet for den norske bokhandelen er imidlertid ikke endret: «Bokhandelens rolle er å skape lyst til å lese, og gjøre bøkene tilgjengelig der leseren er».

Målet for Merkur Bok er å sikre et godt bok- og kulturtilbud i hele landet. Dette er ikke mindre viktig i dag enn da programmet startet i 2008. Dersom det litteraturpolitiske målet om å sikre god tilgang til litteratur skal opprettholdes og hvis Norge skal fortsette å ha god dekning av bokhandler også på mindre steder, vil Merkur bok være viktigere enn noen gang. Det *vil* bli færre bokhandler i framtiden, men Merkur-programmet kan bidra til at det fortsatt vil være bokhandler i distriktene. Distriktsbokhandelen kan spille en stor og viktig rolle i fremtidens lokalsamfunn, hvis de klarer å omstille og utvikle seg. Kultur og sosial infrastruktur blir stadig viktigere for at folk skal trives med å bo i Distrikts Norge.

Merkur-styret vil bidra til å øke attraktiviteten til Merkur Bok i lys av hele Merkur-programmet og tjenestetilbudet i distriktene. Merkur-styret ønsker å ta en strategisk rolle, og være tett på prosessen med å revitalisere Merkur Bok. Merkur Bok får en fast plass på agendaen i styremøtene, og på denne måten vil Merkur-styret spille en aktiv rolle i forhold til prioriteringer av Merkur bokhandler frem mot evaluering av programmet.

Merkur-styret støtter den pågående revitaliseringen av programmet og møteser en evaluering etter tre år.

6.3. Kjedenes rolle i Merkur-programmet

Menon anbefaler

- at det er mer ryddig at kjedene ikke er representert i Merkur-styret. Det opprettes en referansegruppe som møtes jevnlig der Distriktssenteret og Merkur-styret deltar

Merkur-styret er uenig med Menon sin anbefaling om at butikk-kjedene ikke skal ha en plass i Merkur-programmet sitt styre. Dette er ikke et styre som i et aksjeselskap. Det er et strategisk styre, for nærbutikkene, for Merkur-programmet og for distriktene. Butikk-kjedene har en viktig plass i dette styret. De sitter med viktig kompetanse og nettverk som Merkur programmet har bruk for, og som andre styremedlemmer ikke besitter.

Habilitet har ikke vært et problem tidligere, og de formelle utfordringene rundt habilitet kan presiseres i en styreinstruks der kjedene fratrer når saker som omhandler egen kjede behandles.